

KÉZBESÍTÉSEK A DUALIZMUS KEZDETÉN

PAP PÉTER

Az MTA-ELTE Jogg-történeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. PAP PÉTER

DOKTORANDUSZ

ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK

PETERPAP96@GMAIL.COM

2023. május 22.

A polgári peres és nemperes ügyekben a végrehajtói

intézmény 1871-es bevezetését követően az iratok kézbesítésének feladatát a bírósági végrehajtók látták el. A hivatalosan hatáskörükbe tartozó tevékenységet azonban hosszú ideig nem láthatták el, hiszen túl drágának bizonyultak, minél kisebb értékű volt a per, annál inkább.¹

A kézbesítések személyi rendszerének átalakítása tekintetében a jogalkotó

korrekcióra szánta el magát. Az 1875. évi X. törvénycikk (továbbiakban: tc.) ezt a feladatot a már létező hatósági közegekre ruházta át. Ilyenek voltak a bírósági szolgák, akik az adott bíróság székhelyén végezték a munkájukat, és a községi

közegek, ami település típustól függően lehetett körjegyző, községi jegyző, városokban pedig valamely hatósági személy. A községi előljáróságok és polgármesterek jelölték ki, hogy az adott településen kik kereshetők meg a bíróságok részéről, a neveiket pedig be kellett jelenteni az illetékes törvényszéknél, járásbíróságnál. Akadályoztatásuk esetén maguk helyett kijelölhettek más alkalmas személyt a kézbesítésre. Erre például a végrehajtóknak nem volt lehetősége, csak a törvényszék elnöke jelölhetett ki helyettest. A kijelölt kézbesítők felelősséggel tartoztak a szabályszerű kézbesítésért, amennyiben nem megfelelően látták el a munkájukat fegyelmi eljárás indulhatott ellenük, ezt nemcsak a felek, de a bíróság is kezdeményezhette.

A kialakított rendszer előnyeként az alacsony költségeket

említhetjük. Mivel már meglévő hivatali szervek kapták meg ezt a feladatot, ezért új személyzetet nem kellett felállítani hozzá. A feleknek sem kellett külön fizetniük, hogy az iratokat a címzetthez eljuttassák, mivel az említett közegek állami fizetésben részesültek a már meglévő munkájukért, szemben a bírósági végrehajtókkal, akik a felek által fizetett díjakból és költségekből tartották fenn magukat. Postai díjak alól is mentes volt az ilyen kézbesítők és a bíróság levelezése, tehát még ez sem növelte az eljárások költségeit. Őket a bíróság közvetlenül is megkereshette, tehát nem kellett feltétlenül először postán megküldeni az iratot az adott település hatósá-

gához, hogy az juttassa el a kijelölt kézbesítőhöz.

A bírósági végrehajtók hatáskörét pedig ezzel párhuzamosan az 1875. évi IX. tc. leszűkítette, így csak a fél kérelmére lehetett általuk kézbesíttetni a bírósági iratokat, ennek költségét nem lehetett az eljárásban felszámítani, tehát mindenképpen az viselte, aki a kézbesítést kérte.

Megállapítható, hogy ezekkel az intézkedésekkel a jogalkotó egy költséghatékony kézbesítést álmodott meg, amely kellően gyors is volt ahhoz, hogy a peres és nemperes eljárásokban a jogkereső közönség igényeinek megfeleljen. De valóban beváltotta-e a hozzá fűzött reményeket a bírósági végrehajtók háttérbe szorítása és a feladatuk közigazgatási közegekre való delegálása?

A szabályozás hatálybalépését követően a bírósági szolgák esetében volt kisebb fennakadás, ugyanis a székhelyen belül hirtelen megnövekedett a kézbesítendő iratok száma, így a több hetes késések lettek jellemzőek. A fővárosi törvényszéken háromezer iratra jutott hat ember, akiknek az iratokat kézbesíteniük kellett.² Ezt leszámítva azonban a bírósági személyzetet nem érte különösebb kritika a munkáját illetően.

Sokkal több kritika érte a többi hatósági közeget. Az egyik probléma az volt, hogy a kézbesítéseket nagyon lassan végezték. A kiállított vevényt vissza kellett küldeniük a bíróság részére (lehetett ez körjegyző vagy végrehajtó is),

A m. kir. belügy- és igazságügyminiszternek 1894. sz. a. kibocsátott rendelete:

a kézbesítőkről szóló 1875. évi X. t. cz. végrehajtása tárgyában.

1. §.

A kézbesítőkről szóló 1875. évi X. t. cz. f. é. szeptemberhó 1-jére lép hatályba.

2. §.

Mindenik község köteles azon községi közeg nevét, ki az idézett törvény értelmében a kézbesítést eszközölni fogja, megjelölve ennek hivatalos állását és lakását is, f. é. augusztushó 1-ső napjáig azon járásbírósnak bejelenteni, a melyhez a község tartozik.

Ha a kézbesítés körjegyző által teljesítendő, (kis községek 1875: X. t. cz.) az illető körjegyzőséghez tartozó községek is külön megjelölendők.

azonban gyakran ezt hetekig nem tették meg. Emiatt a bíróságok számára lehetetlen volt, hogy észszerű és a törvényben rögzített intervallumnak is megfelelő hatánapra tűzzenek ki tárgyalást, vagy végrehajtási eljárásban árverést. Ugyanis, ha nem érkezett meg a vevény a kézbesítésről, a szabályszerű kézbesítés hiánya miatt nem lehetett megtartani az adott perbeli cselekményt, vagy árverést. Végrehajtási eljárásban ez különösen nagy gondot okozott, mert ilyenkor volt, hogy az egyik fél megjelent a helyszínen, amivel csak költsége keletkezett, vagy történt olyan eset is, hogy mire sor került a pótlólag meghirdetett árverésre, az adós már túladott ingóságain és elhagyta az országot.³

Az ellenőrzési funkciók nem működtek megfelelően, csak a tizenöt napnál régebben elküldött iratok esetén kellett a kiadmányozónak ezt jeleznie, és végzésben, bíró kereshette meg az adott hatóságot, hogy sűrűsége a vevények

visszaküldését. Pontosan ezért az egyéb bírói teendők mellett nem siették el sürgetni a kézbesítőket, fegyelmi eljárás kezdeményezésére pedig még ritkábban került sor.⁴

A másik gondot ezeknek a közegeknek a felkészültsége jelentette. Bár a tc. kimondta, hogy csak alkalmas személyt jelölhetnek ki maguk helyett, azonban ez ritka esetben történt meg. Gyakran előfordult, hogy a községi jegyző helyett a községi esküdtek egyik tagja kapta meg a feladatot, a körjegyző helyett a kisbíró vitte ki azokat a címzett-hez, vagy a beérkezett iratokat valamelyik községi szolgára bízták. Az említett közegek általában nem rendelkeztek azokkal az ismeretekkel, amelyeket a szabályszerű kézbesítéshez megkívánt a jogszabály. Számos iratot csak a félnek vagy a meghatalmazott képviselőjének lehetett kiadni, ha pedig nem találták otthon, ki kellett függeszteni egy jegyzőkönyvet az ajtóra. Ehelyett átadták annak, akit otthon találtak a címen, akár a

fél kiskorú gyerekének is, ami a kézbesítés szabálytalanságához vezetett. Az is előfordult, hogy ittas állapotban kísérelték meg az átadást, vagy ha nagyon messze lakott a címzett a községházától, az iratot eldobták, esetleg szétépték, az aláírást pedig ráhamisították a vevényre. Az is bevett eljárás volt, hogy a címzettet beidéztek a hivatali helyiségbe, tehát ezzel megspórolták maguknak a kézbesítéssel járó munkát.⁵

Ha sikerült is otthon találni a címzettet, és át is adták az iratot, megmagyarázni annak tartalmát például egy írni-olvasni nem tudó személynek már nem tudták, mert a legtöbbször maguk is éppen csak birtokában voltak e képességeknek, a jogi szövegek értelmezése már mindenképp meghaladta tudásukat. Nem beszélve a vegyes etnikumú településekről, ahol az is könnyen előfordulhatott, hogy a kézbesítő és a címzett nem is beszélt ugyanazt a nyelvet.⁶

Jól látható tehát, hogy a jogalkotási cél nem valósult meg, nem sikerült a bírósági végrehajtók költséges munkáját egy hasonlóan hatékony, de olcsóbb alternatívával kiváltani. A községi közegek nagy része nem volt kellően felkészült, hogy a polgári eljárási szabályoknak megfelelően kézbesítse az iratokat. Erre nem is voltak motiváltak, mivel a már meglévő munkájuk mellett többletfeladatként kellett ellátniuk, így feltehetően joggal nem érezték át ennek fontosságát. Költség valóban nem merült fel ennél a kézbesítési módnál,

de ha azt is beleszámítjuk, hogy a szabálytalanságok miatt elhúzódtak az eljárások, akkor egyértelműen megállapítható, hogy nem volt hatékony ez a szabályozás. Míg a bírósági személyzet esetében csak átmeneti fennakadásokat okozott az új kézbesítési rendszer, a többi résztvevő esetében állandó problémát okoztak a fent kifejtett hiányosságok. Mégis az eljáró feleknek és a bíróságnak egyaránt alkalmazkodnia kellett a kialakult helyzethez, mivel ezen a téren változás a 19. század során nem történt.

Hivatkozások:

- ¹ Zlinszky Imre: A bírósági végrehajtók utasítása. Jogtudományi Közlöny 1872. 7. sz. 45-46. p.
- ² Magyar Themis 1875. 47. sz. 370. p.
- ³ Bírósági Végrehajtók Közlönye 1890. 2. sz. 14-15. p.
- ⁴ Alföldi Dávid: A postai kézbesítés. A Jog 1893. 7. sz. 50. p.
- ⁵ Bors Károly: A kézbesítésekről. Jogtudományi Közlöny 1874. 10. sz. 75-76. p.; Róth Nándor: A kézbesítői intézményről. Ügyvédek Lapja 1887. 25. sz. 4-5. p.; Ügyvédek Lapja 1887. 26. sz. 6-7. p.
- ⁶ Pazár Zoltán: A kézbesítés a polg. perrendtartási javaslatban. A Jog 1903. 5. sz. 35-36. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Kisbíró ábrázolás. Borsszem Jankó 1896. 46. sz. 11. p.
2. oldal: Magyarországi Rendeletek Tára. 1875. 207. p.